

ДОСЛІДНИЦЬКА СЛУЖБА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА НБУВ

Законодавча діяльність в Україні: громадське обговорення

/ моніторинг інформаційного поля /

№ 8 (серпень 2025)

КИЇВ 2025

Засновники: Дослідницька служба Верховної Ради України
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна юридична бібліотека.
Заснований у 2024 році. Видається щомісяця.
Редакційна колегія: Л. Ваолевська, Н. Іванова, І. Мищак, Ю. Половинчак

**ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ:
ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ
/ моніторинг інформаційного поля /**

№ 8 (серпень 2025)

Укладачі:

Н. Іванова (відповідальна за випуск),
О. Гаранін, О. Карашук, С. Юхно.
Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.

Законодавча діяльність в Україні: громадське обговорення / Дослідницька служба
Верховної Ради України, Національна юридична бібліотека НБУВ.
Київ, 2025. Вип. 8

ЗМІСТ

ПУБЛІЧНА ВЛАДА

Відновлення конкурсів на посади державної служби	3
Житлова політика	4

ПРАВОВА ПОЛІТИКА

Військовослужбовець – викривач корупції	5
Відповідальність розвідників і контррозвідників у разі вчинення злочинів за «спеціальним завданням»	6
Відповідальність за порушення порядку перетинання державного кордону	8
Понятійно-категоріальний апарат інституту дискримінації	10
Боротьба з проявами дискримінації	11
Захист суб'єктів господарювання під час здійснення кримінального провадження	13
Гарантії адвокатської діяльності	14
Відповідальність за порушення санкцій	15
Притягнення до відповідальності за правопорушення у сфері безпеки на автомобільному транспорті	16

ЕКОНОМІЧНА ТА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА

Державна реєстрація нерухомості, бізнесу та громадських організацій	17
Підтримка підприємств оборонно-промислового комплексу	19
Вчинення реєстраційних дій щодо підсанкційних осіб	22
Ринок лікарських засобів	23

ГАЛУЗЕВА ПОЛІТИКА

Правовий статус іноземців та осіб без громадянства	24
--	----

Відновлення конкурсів на посади державної служби

Блог на сайті «Центр політико-правових реформ»

Про автора: Андрій Заболотний, експерт Центру політико-правових реформ

*Про законопроект щодо відновлення конкурсів**

15 липня у Верховній Раді України зареєстровано урядовий законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення проведення конкурсів та удосконалення порядку вступу, проходження, припинення державної служби», внесений за підписом Прем'єр-міністра Д. Шмигала (реєстр. № 13478).

На сьогодні законопроект формально відкликано, проте народними депутатами внесено альтернативний законопроект (реєстр. № 13478-1), тотожний за змістом, окрім уточнення про досвід для членства в Комісії вищого корпусу та строки відновлення конкурсів, які дещо змінені, але так само довготривалі.

Цим законопроектом пропонується відновити конкурси:

на посади державної служби категорії «А» (вищий корпус держслужби) – з 1 червня 2026 року з граничним строком оголошення таких конкурсів 9 місяців; на посади державної служби категорії «Б» – з 1 липня 2026 року з граничним строком оголошення 12 місяців; на посади державної служби категорії «В» – з 1 вересня 2026 року з граничним строком оголошення 18 місяців та на посади в органах місцевого самоврядування – з 1 червня 2026 року з граничним строком 18 місяців для оголошення конкурсу.

Згадане не сприяє відновленню права громадян України на реалізацію рівного права доступу до державної служби, визначеного ст. 38 Конституції України. Для прикладу, претендентам на посади категорії «В» (посади спеціалістів, яких є найбільше за чисельністю) доведеться очікувати на можливість відкриття певних «зайнятих» вакансій понад 2,5 роки (до 1 березня 2028 року).

Також цікаво, що законопроектом пропонується монополія на політичне представництво у складі Комісії вищого корпусу державної служби, адже більшість, а саме як мінімум 4 із 7 її представників, визначаються Верховною Радою, Президентом та Урядом. Окремо також включений фахівець із питань управління персоналом, визначений Кабінетом Міністрів України, і залишається у складі керівник НАДС (за посадою) або його заступник. У меншості є фахівець у сфері публічного управління та адміністрування, а також представник громадських об'єднань, обрані відповідно до урядового Порядку. *Отже, у такому складі бракує паритету та існує очевидний ризик, що визначені згаданими політичними інститутами особи виражатимуть волю політичного керівництва, яке їх подало до складу цієї Комісії.*

Ще в законопроекті запропонована дискреція суб'єкта призначення або керівника державної служби щодо можливості прийняти рішення про продовження проходження державної служби державним службовцем, призначеним відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» у період дії воєнного стану без конкурсного відбору, якщо така особа працює не менше 1 року на посаді категорії «А» та не менше 6 місяців на посадах категорій «Б» і «В». Це є аналогічним недотриманням вимог згаданої норми Основного Закону України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану», на основі якого призначення було строковим з умовою пройти конкурс щоб залишитись обіймати посаду, а ще містить очевидні корупційні ризики (керівник може продовжити таке проходження, а може й ні).

* Матеріал друкується зі скороченнями, повний текст – за посиланням, що надається в кінці повідомлення.

Згаданий підхід законотворців провокує також значні ризики, насамперед:

- накопичення значної нової кількості посад, на які доведеться проводити конкурси;
- подальші прямі призначення тривалий час навіть після ухвалення закону;
- у більшості випадків з огляду на можливість не оголошувати конкурси до завершення граничних термінів раніше призначені особи без конкурсу будуть просто «узаконені».

Про кількість осіб, яких призначено без конкурсу, починаючи з 2022 року, інформація відсутня, але можна зрозуміти, що йдеться про тисячі таких призначень. (<https://pravo.org.ua/blogs/chomu-derzhsluzhba-ne-reformuyetsya/>). – 2025. – 24.08).

Житлова політика

Матеріал на сайті «Zmina»

Про автора: Кирило Невдоха, голова Офісу дітей та молоді «ДІЙМО» при Міністерстві соціальної політики, сім'ї та єдності України

Новий закон про житлову політику: шанс чи вирок для молоді без батьківської підтримки

Щороку тисячі молодих людей з-поміж дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, залишають інтернатні заклади, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, сім'ї опікунів (піклувальників). Їхнє доросле життя починається із сумки з речами та тимчасового місця в гуртожитку, і то лише за умови, що вони вступили до закладу професійної освіти, коледжу чи університету. Але гуртожитки є не всюди, та й проживати в них можна не завжди – під час свят або канікул часто доводиться шукати інше житло.

А молоді, яка зростала в інтернатних закладах, часто нікуди повертатися на свята чи канікули. Для них держава – це єдиний гарант гідного старту в доросле життя. У Конституції України йдеться, що діти-сироти й діти, позбавлені батьківського піклування, та особи з їхнього числа перебувають на утриманні держави та під її захистом.

16 липня Верховна Рада України ухвалила в першому читанні законопроект № 12377 «Про основні засади житлової політики». Це вже не перша за роки незалежності спроба провести комплексну реформу у сфері житлової політики, яка замінить застарілий Житловий кодекс УРСР 1983 року. Запровадження цифрової черги, об'єднання розрізнених реєстрів, модернізація житлового фонду, пільгова оренда для визначених груп населення – усе це, безумовно, важливі кроки до прозорішої та ефективнішої системи. Однак у цій важливій реформі немає чітких гарантій забезпечення житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їхнього числа.

Відсутність житла прямо визначає ризик бездомності, експлуатації, бідності, криміналізації, потрапляння в ситуації насильства та втрати потенціалу на самому старті. Тож для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їхнього числа житло – це не приємний бонус, а ключова умова виживання, гідного життя та спроможності.

За даними Державної служби України в справах дітей, станом на грудень 2024 року понад 42 тисячі дітей та молодих людей без батьківської підтримки перебувають на квартирному обліку. У 2024 році житло отримали лише 120 осіб – менш ніж 1% тих, хто мав на нього право. Решта чекає роками, і в реаліях війни їхні шанси ще менші: зруйновані будинки, збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб, конкуренція з іншими групами населення.

Ми, Офіс дітей та молоді «ДІЙМО», пропонуємо внести до законопроекту № 12377 зміни, які передбачатимуть чіткі норми щодо забезпечення житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їхнього числа. Адже попри те, що ці норми є в чинному Житловому кодексі, в законопроекті, який має його замінити, немає згадок про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Окремо є й інші кроки, які можна реалізовувати поза межами законопроекту:

- збільшити державну субвенцію на придбання житла;
- залучати міжнародну технічну допомогу для будівництва або реконструкції соціального житла;
- передбачити зобов'язання для забудовників передавати частину квартир для соціальних потреб;
- провести інвентаризацію житлового фонду в громадах.

Своєчасне надання житла для молоді без батьківського піклування не лише рятує її від бездомності, а й дозволяє навчатися, працювати, платити податки, створювати власні родини, бути частиною економіки. Це підтримка, яка повертається державі та кожному з нас. (<https://zmina.info/columns/novyj-zakon-pro-zhytlovu-polityku-shans-chy-vyrok-dlya-molodi-bez-batkivskoyi-pidtrymky/>). – 2025. – 19.08).

ПРАВОВА ПОЛІТИКА

Військовослужбовець – викривач корупції

Матеріал на сайті «Центр політико-правових реформ»

Викривання корупції військовослужбовцями: ще не всі проблеми вирішено

Подія

7 серпня у Верховній Раді зареєстровано Проект Закону «Про внесення змін до Дисциплінарного статуту Збройних Сил України щодо забезпечення гарантій захисту та прав військовослужбовців, які повідомили про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» (реєстраційний № 13605) (далі – Проект Закону). Ним пропонується, зокрема, внести зміни до Дисциплінарного статуту Збройних Сил України (далі – Статут) та:

– акцентувати на можливості повідомлення військовослужбовцем про факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, які йому стали відомі у зв'язку з проходженням військової служби, і поширити на військовослужбовця-викривача відповідні гарантії;

– передбачити можливість заохочення викривачів з числа військовослужбовців відповідно до Статуту;

– уточнити право усіх військовослужбовців надсилати заяви, скарги чи повідомлення або особисто звертатися до посадових осіб, органів військового управління, органів управління Служби правопорядку, уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції, органу, який проводить досудове слідство, іншого державного органу та до Національного агентства з питань запобігання корупції у разі «виявлення можливих фактів корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»;

– визначити, що викривачі з числа військовослужбовців самостійно визначають, які саме канали використовувати для повідомлення про можливі факти корупційних чи пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» – внутрішні, регулярні або зовнішні;

– визначити, що вимоги до повідомлень викривачів з числа військовослужбовців, порядок та строки їх розгляду, права військовослужбовця під час розгляду повідомлення, обов'язки безпосередніх командирів (начальників), інших осіб, долучених до розгляду повідомлення,

органів військового управління, Головнокомандувача Збройних Сил щодо розгляду повідомлення військовослужбовців регулюються Законом України «Про запобігання корупції».

Оцінка ЦППР

Аналогічний Проект Закону вже було зареєстровано у Верховній Раді України (реєстр. № 12040 від 17 вересня 2024 р.), але відповідно до пункту 1 § 121 Регламенту Кабінету Міністрів України його відкликано у зв'язку з припиненням повноважень попереднього складу Кабінету Міністрів України (згідно з постановою Верховної Ради України від 17 липня 2025 р. № 4550).

Слід підтримати застереження, викладені у висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради щодо Проекту Закону № 12040, що запропонованою ст. 87-1 Статуту поняття викривача з числа військовослужбовців обмежується за колом питань, *які стали відомі особі у зв'язку з проходженням військової служби*. З такого обмеження випливає, що у разі повідомлення військовослужбовцем про можливі факти корупційних правопорушень тощо, які йому стали відомі в іншому зв'язку, крім військової служби, на нього не будуть розповсюджуватися відповідні правові гарантії для викривачів.

У Проекті Закону № 13605 аналогічні положення залишились. Вони не відповідають вимогам Закону України «Про запобігання корупції» в частині захисту всіх викривачів, незалежно від того, у зв'язку з чим їм стали відомі факти корупційних правопорушень тощо.

Крім того, окремим проектом Закону, як це впливає з частини 6 ст. 3 Кримінального кодексу України (далі – КК), у розділі XIX КК необхідно передбачити кримінальну відповідальність за порушення прав військовослужбовця-викривача (подібно до ст. 172 чинного КК, в якій передбачено відповідальність за порушення прав викривача-працівника), оскільки в розумінні законодавства України військовослужбовець не є працівником. (<https://pravo.org.ua/analytical-materials/analytical-materials-shhotyzhnevyyj-analiz-05-11-serpnya-2025-roku/>). – 2025. – 12.08).

Відповідальність розвідників і контррозвідників у разі вчинення злочинів за «спеціальним завданням»

Матеріал на сайті «Центр політико-правових реформ»

Абсолютний імунітет розвідників і контррозвідників у разі вчинення злочинів за «спеціальним завданням»

Подія

16 липня профільним Комітетом Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності надано порівняльну таблицю для розгляду у другому читанні Проекту Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законів України щодо врегулювання питань протидії розвідувально-підривній діяльності спеціальних служб іноземних держав», зареєстрований 10 травня 2024 року за № 11228-1 (далі – Проект Закону). Ним пропонується, зокрема, у ст. 43 Кримінального кодексу України (КК) визначити, що:

1) не є кримінальним правопорушенням вимушене заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам особою, яка відповідно до закону в інтересах забезпечення національної безпеки і оборони України виконувала заздалегідь затверджене відповідним керівником контррозвідувальне або розвідувальне завдання, якщо під час його виконання неможливо було уникнути заподіяння такої шкоди;

2) завдані збитки в результаті заподіяння зазначеної шкоди відшкодовуються державою у встановленому порядку або за рішенням суду про задоволення вимоги особи про відшкодування завданої їй шкоди.

Оцінка ЦППР

1. Згідно з чинною ч. 1 ст. 43 КК не є кримінальним правопорушенням вимушене заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам особою, яка відповідно до закону виконувала спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації з метою попередження чи розкриття їх кримінально протиправної діяльності.

У цьому випадку виключення кримінальної протиправності обґрунтовується необхідністю розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, коли особа, не вчинюючи певних кримінальних правопорушень та не заподіюючи тим самим певної шкоди правоохоронюваним інтересам, практично не здатна впровадитися в діяльність організованої групи чи злочинної організації. Вимушеність пов'язана з реальним ризиком для життя і здоров'я особи у разі її викриття.

Згідно ж із запропонованим Проектом Закону умовами виключення кримінальної відповідальності є лише те, що особа: а) діяла відповідно до закону, б) в інтересах забезпечення національної безпеки і оборони України та в) виконувала заздалегідь затверджене відповідним керівником контррозвідувальне або розвідувальне завдання.

2. Проектом Закону не запропоновано аналогічне доповнення до ч. 2 ст. 43 КК, яка обмежує максимально дозволену шкоду, спричинену особою, що виконувала спеціальне завдання для розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. А саме, відповідно до ч. 2 ст. 43 КК «підлягає кримінальній відповідальності особа за вчинення у складі організованої групи чи злочинної організації особливо тяжкого злочину, вчиненого умисно і поєднаного з насильством над потерпілим, або тяжкого злочину, вчиненого умисно і пов'язаного з спричиненням тяжкого тілесного ушкодження потерпілому або настанням інших тяжких або особливо тяжких наслідків». Відтак, на діяння під час виконання контррозвідувального та розвідувального завдання положення ч. 2 ст. 43 КК не поширюються. Це означає, що з-під кримінальної відповідальності виводяться будь-які кримінальні правопорушення контррозвідувальників і розвідувальників незалежно від ступеня їх тяжкості, зокрема й особливо тяжкі злочини включно з великою кількістю жертв.

3. Згідно з Пояснювальною запискою до Проекту Закону, «Під час виконання таких завдань у діяннях контррозвідника або особи, яка співробітничала з контррозвідкою на конфіденційній основі, можуть міститися склади злочинів, відповідальність за які передбачена, зокрема, статтями 111, 111-1, 258-3, 260 КК».

Якщо Проект Закону дійсно спрямований на виключення кримінальної протиправності конкретних діянь у разі виконання «спеціального завдання», то у Проекті Закону слід визначити або конкретні статті Особливої частини КК, які можуть підпадати під дію таких обставин, або описати їх загальним формулюванням на кшталт того, що застосовано у ч. 2 ст. 43 КК. Інакше створюється враження, що пропоновані положення створюють штучні умови для уникнення кримінальної відповідальності за корупційні та інші службові, за статеві, військові та будь-які інші злочини.

Ще одним варіантом може бути використання інституту крайньої необхідності – і доповнення ч. 1 ст. 43 КК абзацом четвертим такого змісту:

«Питання про кримінальну відповідальність особи за заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам за обставин, зазначених у абзаці другому цієї частини, вирішується відповідно до положень статті 39 цього Кодексу».

Необхідно також передбачити можливість ефективного контролю за тим, щоби затверджене відповідним керівником контррозвідувальне або розвідувальне завдання не з'являлось постфактум, коли відомчий інтерес підштовхуватиме керівників розвідувальних та контррозвідувальних органів чи підрозділів до думки про необхідність рятування від кримінальної відповідальності того чи іншого підлеглого співробітника кадрового складу чи співробітника під прикриттям.

Слід враховувати і те, що серед осіб, яких залучають суб'єкти контррозвідувальної діяльності та розвідувальні органи до конфіденційного співробітництва, можуть бути особи зі схильностями до вчинення злочинів, зокрема і тяжких та особливо тяжких.

Таким чином, у пропонованій редакції Проект Закону розширює двері для вибіркового правосуддя, а тому потребує доопрацювання. (<https://pravo.org.ua/analytical-materials/analytical-materials-shhotyzhnevyyj-analiz-19-25-serpnya-2025-roku/>). – 2025. – 27.08).

Відповідальність за порушення порядку перетинання державного кордону

Матеріал на сайті «Центр політико-правових реформ»

Щодо відповідальності за порушення порядку перетинання державного кордону

Подія

21 серпня на розгляд Верховної Ради внесено законопроект № 13673 «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо відповідальності за правопорушення, пов'язані з перетинанням державного кордону України» (Проект Закону).

Ним пропонується внести зміни до Кримінального кодексу України (КК), якими зокрема:

– посилити відповідальність за незаконне переправлення осіб через державний кордон України (ч. 3 ст. 332) і за перетинання чи спробу перетинання державного кордону України в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 4 ст. 332-2);

– встановити відповідальність за перешкоджання облаштуванню прикордонної інфраструктури, її пошкодження або знищення (нова ст. 332-3) і за порушення призовником, військовозобов'язаним або резервістом встановленого законодавством строку перебування за межами України (нова ст. 337-1).

Оцінка ЦППР

Центр політико-правових реформ у цілому підтримує цей Проект Закону. Але окремі його положення підлягають уточненню.

1. У ст. 332-2 КК пропонується встановити однакову відповідальність і за перетинання державного кордону України, і за спробу його перетинання. Проте, зазвичай у КК (ст. 15) використовується поняття «замах на кримінальне правопорушення». Тобто особа, яка вчинила спробу перетинання державного кордону України, якщо при цьому кримінальне правопорушення не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі (зокрема, її було затримано прикордонним нарядом), має нести відповідальність за статтями 15 і 332-2 КК, а покарання їй призначається з урахуванням положень частин 1, 3 ст. 68 КК. Немає жодної причини для того, щоби у цьому випадку руйнувати теоретично обґрунтовані і широко застосовувані на практиці кримінально-правові конструкції і системність КК взагалі.

Тому слова «або спроба» слід виключити.

2. Непропорційними є пропоновані санкції за деякі діяння.

Так, у разі перетинання державного кордону в умовах воєнного стану особа може бути засуджена до максимального покарання у виді позбавлення волі на строк до 3 років, а за певних обставин – і звільнена від відповідальності (частини 4 і 5 ст. 332-2 КК). Водночас особа, яка сприяла (навіть лише порадами) незаконному переправленню іншої особи через державний кордон України, підлягає позбавленню волі на строк від 7 до 9 років (ч. 3 ст. 332 КК) і не може бути звільнена від кримінальної відповідальності.

З огляду на це було б правильним виключити з ч. 1 ст. 332 КК слова «або сприяння їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод». У такому випадку відповідна особа буде нести відповідальність за ч. 5 ст. 27 і ст. 332 КК як пособник кримінального правопорушення, а покарання їй суд зможе обирати з урахуванням положень ч. 5 ст. 68 КК, – як правило, дещо більш м'яке ніж виконавцю та організатору злочину, передбаченого ст. 332 КК.

3. Як випадок надмірної та необґрунтованої криміналізації виглядають такі передбачені ст. 332-3 діяння, як: а) перешкоджання будівництву, облаштуванню чи утриманню об'єктів прикордонної інфраструктури і б) їх пошкодження.

Саме по собі *перешкоджання* будівництву, облаштуванню чи утриманню об'єктів – це типове адміністративне правопорушення, оскільки воно посягає на порядок управління. Кримінальним же правопорушенням воно може бути, наприклад, за умови його вчинення із застосуванням насильства чи погрози насильством, або спричинення ним наслідків у виді зриву запланованого строку будівництва (облаштування) тощо. Поняття «перешкоджання утриманню» також вимагає конкретного визначення щодо його суспільно небезпечних способу і наслідків.

Пошкодження зазначених об'єктів може визнаватися кримінальним правопорушенням за умови, що воно принаймні або призвело до порушення їх нормальної роботи, або спричинило значну шкоду (розмір якої слід визначити у статті).

Пошкодження зазначених об'єктів може визнаватися кримінальним правопорушенням за умови, що воно принаймні або призвело до порушення їх нормальної роботи, або спричинило значну шкоду (розмір якої слід визначити у статті).

4. У ст. 337-1 КК пропонується встановити відповідальність за порушення призовником, військовозобов'язаним, резервістом встановленого строку перебування за межами України.

Згідно з Законом «Про військовий обов'язок і військову службу», *призовники* – це особи, взяті на військовий облік, *військовозобов'язані* – особи, які перебувають у запасі для комплектування військових формувань на особливий період та для виконання робіт із забезпечення оборони держави, а *резервісти* – особи, які проходять службу у військовому резерві військових формувань і призначені для їх комплектування у мирний час та в особливий період.

Таким чином, за межами цих трьох категорій осіб залишились *особи, які ухиляються від військового обліку* і фактично не є ані призовниками, ані військовозобов'язаними, ані резервістами.

Крім того, ці особи не є суб'єктами відповідальності і за ст. 335 КК, яка передбачає її за ухилення від призову на *строкову військову службу*, оскільки строкової військової служби наразі не існує: ще у 2024 році вона була замінена базовою військовою службою, але відповідні зміни до КК не внесені.

5. Законодавством, яке встановлює *строк* перебування за межами України для певних категорій осіб, наразі є Правила перетинання державного кордону громадянами України, затверджені постановою Кабінету Міністрів України у редакції від 25 серпня 2010 р. № 724 відповідно до статті 3 Закону «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України». Але ні в цій, ні в інших статтях цього Закону нічого не зазначено про строки перебування за межами України та їх обмеження.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 92 Конституції України, права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод, основні обов'язки громадянина визначаються *виключно законами України*, а не підзаконними актами.

Тому й обмеження строку перебування за межами України має бути визначене законом. (<https://pravo.org.ua/analytical-materials/analytical-materials-shhotyzhnevyyj-analiz-19-25-serpnya-2025-roku/>). – 2025. – 27.08).

Понятійно-категоріальний апарат інституту дискримінації

Матеріал на сайті «Юридична Газета online»

Про автора: Дмитро Зеленюк, адвокат АО «Barristers»

Нові визначення дискримінації та нетерпимості: правовий аналіз законопроекту

4 серпня у Верховній Раді України зареєстровано законопроект № 13597 «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації», який має на меті посилити відповідальність за прояви дискримінації.

Найбільше уваги викликає саме внесення змін до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» в частині перегляду базових термінів – зокрема, визначення дискримінації та нетерпимості.

НОВЕ ВИЗНАЧЕННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ: «ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, **сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності**, віку, інвалідності, стану здоров'я, етнічного, національного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, **мовними або іншими ознаками**, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі – певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами та свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, порівняно з іншими особами та/або групами осіб, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними»

У статті 1 Закону «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» передбачено зміну терміну дискримінація та доповнення новим терміном нетерпимість – «відкрите, упереджене, негативне ставлення стосовно особи та/або групи осіб відмінними за їх такими ознаками, як раса, колір шкіри, політичні, релігійні та інші переконання, статевая приналежність, вік, інвалідність, стан здоров'я, етнічне, національне та соціальне походження, громадянство, сімейний і майновий стан, **сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність**, місце проживання, мова, або іншими ознаками».

Варто звернути увагу на потенційні юридичні колізії, які можуть виникнути у зв'язку з запропонованими нововведеннями, зокрема – колізії з конституційним і сімейним правом.

Визнання «гендерної ідентичності» як захищеної ознаки суперечить тому, що Конституція України (ст. 51) прямо визначає шлюб як союз жінки та чоловіка. Так, у чинному праві відсутнє визнання одностатевих шлюбів, а Цивільний та Сімейний кодекси не оперують поняттям «гендерної ідентичності». Якщо закон закріплює «гендерну ідентичність» як захищену ознаку, а держава не визнає одностатеві шлюби, то вже сам факт законодавчої відмови в реєстрації одностатєвого шлюбу може тлумачитись у майбутньому як «дискримінація за ознакою гендерної ідентичності чи сексуальної орієнтації».

Окрім цього, не менш дискусійним може стати питання внесення змін до офіційних документів. Чи не буде, у світлі запропонованого визначення дискримінації, вважатися дискримінацією за ознакою «гендерної ідентичності» відмова держави задовольнити вимогу особи внести до паспорта чи свідоцтва про народження вказівку на гендер, з яким вона себе ідентифікує, але який не відповідає біологічній статі? За новим формулюванням, така відмова може розцінюватися як обмеження в реалізації прав, що створює ризик юридичних конфліктів із чинними нормами національного законодавства.

Інший ризик, який несе в собі законопроект у запропонованому варіанті, це «мовна ознака» як підстава для «нетерпимості» чи «дискримінації».

Мовне питання, як підстава для проявів нетерпимості та дискримінації, потребує особливої уваги. У запропонованих змінах до законодавства «мова» прямо визначена як одна з ознак, щодо

якої може виникати не лише «нетерпимість», а й «дискримінація». Це означає, що будь-яке обмеження прав особи за мовною ознакою, зокрема вимоги щодо користування державною мовою, можуть розцінюватися як дискримінаційні дії у певних ситуаціях. Варто зазначити, що чинний Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» передбачає обов'язок держави та суб'єктів господарювання забезпечити обслуговування, комунікацію та освіту державною мовою. Водночас без чіткої вказівки у новому законопроекті на пріоритетність норм спеціального закону про мову, нові положення можуть стати підґрунтям для судових позовів від представників національних меншин або російськомовного населення.

У випадках, коли організації або окремі працівники відмовляються обслуговувати клієнта іншою мовою, ніж українська, така поведінка, хоч і виправдана мовним законом, може бути трактована як дискримінація або прояв нетерпимості, що ставить під загрозу правову визначеність. Таким чином, включення мови до переліку ознак, за якими заборонена дискримінація та нетерпимість, не узгоджується з політикою мовного захисту держави й створює потенційний правовий конфлікт між вимогами забезпечення державної мови та свободами представників інших мовних груп.

Загалом запропоновані визначення «дискримінації» та «нетерпимості» – крок до європейських стандартів прав людини. Проте без чітких обмежень (наприклад, визначення меж між допустимими обмеженнями – обслуговування державною мовою – і дискримінаційними діями), правових застережень та узгодження з іншими галузями законодавства вони можуть стати джерелом правової невизначеності, використовуватися для маніпуляцій і провокувати конфлікти між національною ідентичністю та міжнародними правозахисними тенденціями. (<https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/novi-viznachennya-diskriminaciyi-ta-neterpimosti-pravoviy-analiz-zakonoproektu.html>). – 2025. – 08.08).

Боротьба з проявами дискримінації

Матеріал на сайті «Центр політико-правових реформ»

Дискримінація – не злочин?

Подія

4 серпня група народних депутатів ініціювала зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації» (Проект Закону № 13597, далі – Проект Закону). Ним пропонується, зокрема:

– визначити терміни «нетерпимість» і «дискримінація» (ст. 1 Закону «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»), зокрема для застосування їх у статтях 67, 115, 121, 122, 126, 127, 129, 161, 300 Кримінального кодексу України (КК), статті 188-58 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП);

– викласти в новій редакції статтю 161 КК України, передбачивши в ній відповідальність за публічні заклики до насильства з мотивів нетерпимості.

Позиція ЦППР

Стаття 8 Директиви № 2000/43/ЄС Ради ЄС, що імплементує принцип рівного поводження з людьми, незалежно від їх расового або етнічного походження, передбачає, що Держави-члени ЄС запроваджують відповідні заходи з метою забезпечення для суду або іншого компетентного органу можливості встановлення фактів, виходячи з яких можна зробити висновок про наявність актів прямої або непрямої дискримінації, коли особа вважає себе потерпілим у результаті незастосування до неї принципу рівного ставлення.

Водночас Регламент (ЄС) 2021/692 Європейського Парламенту та Ради від 28 квітня 2021 року про створення Програми «Громадяни, рівність, права та цінності» та про скасування Регламенту

(ЄС) № 1381/2013 Європейського Парламенту та Ради та Регламенту Ради (ЄС) № 390/2014 визначає поняття «нетерпимість» як таке, що підтримує дії щодо запобігання та боротьби з усіма формами дискримінації, расизму, ксенофобії, афрофобії, антисемітизму, ромофобії, антимусульманської ненависті та усіх форм нетерпимості, включаючи гомофобію, біфобію, трансфобію, інтерфобію та нетерпимість на основі гендерної ідентичності як в Інтернеті, так і поза мережею, а також нетерпимості до осіб, що належать до меншин.

Виходячи з цього певні зміни до статті 161 та інших статей КК України дійсно необхідні задля уточнення та уніфікації відповідних понять.

Водночас Проект Закону, крім того, що він відверто порушує положення ч. 6 ст. 3 КК України та ч. 4 ст. 2 КУпАП, містить деякі змістовні вади, які можуть ускладнити застосування КК України на практиці.

1. У ч. 1 ст. 161 КК України необхідно передбачити відповідальність за поширення чи використання матеріалів із закликами до насильства з мотивів нетерпимості чи ненависті, оскільки таке суспільно небезпечне діяння не охоплюється поняттям «публічні заклики».

2. Сумнівно, що самі по собі публічні заклики до будь-чого можуть спричинити тяжкі наслідки. У ч. 3 ст. 161 КК України замість ознаки тяжких наслідків краще було б особливо обтяжуючими обставинами визначити публічні заклики вчинені з використанням медіа або з використанням обстановки, викликані катастрофою, аварією, стихійним лихом, масовими заворушеннями, воєнними діями чи іншою надзвичайною подією.

3. У пропонованій редакції статті 300 КК України паралельно вживаються терміни «пропагування насильства, жорстокості...» (ч. 1) та «твори, що пропагують культ насильства і жорстокості...» (частини 2 і 3). Очевидно, що у ч. 1 цієї статті має йтися також про культ насильства, жорстокості тощо – явище, коли насильство та жорстокість виступають як центральні цінності, яким поклоняються.

4. У ст. 300 КК України, пунктах 2 і 8 ч. 1 ст. 1 Закону «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» замість розділових сполучників «чи» («або») помилково застосовуються єднальні сполучники «та» («а також»). З цього, з урахуванням принципу юридичної визначеності, випливає, що особу можна буде притягнути до кримінальної відповідальності лише за умови, що вона вчинить, наприклад, збут відповідних творів та одночасно примушування до таких дій, або за умови, що відповідні твори будуть пропагувати і культ насильства, і одночасно культ жорстокості, і нетерпимість, і дискримінацію, або за умови, що мало місце негативне ставлення до особи за ознаками і сімейного, і одночасно соціального походження, тощо. Тому у відповідних випадках слова «та», «а також» слід замінити словами «чи», «або».

5. З ч. 1 ст. 300 КК України неясно, про примушування до вчинення яких саме дій йдеться – примушування до ввезення в Україну, виготовлення, розповсюдження, збуту або ж примушування до пропагування.

6. Нарешті, сумнівною є спроба декриміналізувати вчинене з мотиву нетерпимості обмеження чи порушення права людини чи громадянина або незаконне встановлення для людини привілеїв. Такий підхід суперечить, як мінімум Міжнародній конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (ст. 4). Крім того, він є відступом від положення ст. 22 Конституції України, згідно з яким при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. Виключення дискримінації з числа кримінальних правопорушень впливає на обсяг права людини на рівність.

Крім того, у ст. 16 Закону «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» зазначено, що особи, винні в порушенні вимог законодавства про запобігання та протидію дискримінації, несуть кримінальну відповідальність. (<https://pravo.org.ua/analytical-materials/analytical-materials-shhotyzhnevyj-analiz-05-11-serpnya-2025-roku/>). – 2025. – 12.08).

Захист суб'єктів господарювання під час здійснення кримінального провадження

Матеріал на сайті «Національна асоціація адвокатів України»

Які дані достатні для початку розслідування, – зауваження НААУ до проєкту № 12439

Проблема тиску правоохоронних органів на бізнес залишається однією з найгостріших для української економіки. Неврегульованість окремих процедур у Кримінальному процесуальному кодексі призводить до зловживань, у результаті яких підприємці опиняються в умовах правової невизначеності.

Ці питання стали предметом обговорення під час засідань робочої групи Комітету ВР з питань правоохоронної діяльності, що готує до другого читання законопроект № 12439 від 24.01.2025 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення гарантій захисту суб'єктів господарювання під час здійснення кримінального провадження». Участь у роботі групи на запрошення парламентарів узяв представник Національної асоціації адвокатів України, член Комітету НААУ з питань кримінального права та процесу **Ігор Цюприк**.

Законопроект містить низку змін, спрямованих на посилення гарантій права власності та недопущення зловживань під час досудового розслідування. Серед них – консолідація підстав для повернення тимчасово вилученого майна, запровадження обов'язку прокурора оперативно приймати рішення про його повернення, участь власника або його представника у розгляді клопотання про «легалізацію» невідкладного обшуку, а також право на оскарження відповідної ухвали.

Також передбачається уточнити підстави для початку досудового розслідування, визначені ст. 214 КПК. Пропонується, аби відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань уносилися не просто за заявою (повідомленням) про вчинення кримінального правопорушення, як це передбачено сьогодні, а за заявою, що містять достатні дані про обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення.

Під час останнього засідання, яке відбулося 19 серпня, І.Цюприк озвучив зауваження НААУ до законопроекту, зокрема – щодо змін до ст. 214 КПК.

Адвокатська спільнота звернула увагу, що нова редакція цієї статті створить правову невизначеність через відсутність поняття «достатні дані». Це дає можливість як зловживати правом на подання заяви, так і безпідставно відмовляти у внесенні відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Асоціація пропонує закріпити у законі, що достатніми є саме ті дані, які підпадають під підстави, визначені ч. 5 ст. 214, – такий підхід забезпечить передбачуваність і узгодженість норм.

Крім того, НААУ наголосила на необхідності посилення прокурорського нагляду за повнотою та своєчасністю реєстрації кримінальних правопорушень. І проєкт, на жаль, не містить належного механізму. Адвокати вважають за можливе покласти цей обов'язок на Генпрокурора, керівників обласних і місцевих прокуратур та їхніх заступників.

Окремо було акцентовано увагу на доцільності розширення механізму оскарження бездіяльності слідчого, дізнавача чи прокурора: крім звернення до слідчого судді, передбачити можливість оскарження також прокурору або прокурору вищого рівня. Це дозволить зменшити навантаження на суди.

«Ці пропозиції здатні удосконалити процедуру внесення відомостей до ЄРДР, забезпечити засаду верховенства права та істотно зменшити можливості для зловживань інструментами кримінального провадження з боку правоохоронних органів», – відзначив І.Цюприк.

За результатами дискусії учасники робочої групи дійшли спільного висновку про необхідність докорінного вдосконалення ст. 214 КПК з урахуванням позицій, висловлених усіма сторонами,

що брали участь в обговоренні. (<https://unba.org.ua/news/10659-yaki-dani-dostatni-dlya-pochatku-rozsliduvannya-zauvazhennya-naau-do-proektu-12439.html>). – 2025. – 22.08).

Гарантії адвокатської діяльності

Матеріал на сайті «Національна асоціація адвокатів України»

*Згоду на арешт адвокатів мають надавати органи адвокатського самоврядування
Наділення ВРП повноваженнями щодо надання згоди на затримання адвоката чи утримання його під вартою буде прямим втручанням у діяльність адвокатури України. Це суперечить принципу незалежності адвокатури, гарантованому Конституцією і законами.*

Такий висновок зробили в Комітеті законотворчих ініціатив з питань адвокатської діяльності НААУ за підсумками аналізу проєкту Закону № 13453 від 07.07.2025 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та деяких інших законів України щодо посилення гарантій адвокатської діяльності».

Документом пропонується передбачити, що затримання адвоката чи утримання його під вартою здійснюється за згодою Вищої ради правосуддя, що надається на підставі подання Генерального прокурора України або його заступника, крім випадків затримання адвоката під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину.

У НААУ наголосили, що будь-який механізм захисту прав адвокатів і встановлення додаткових гарантій адвокатської діяльності має ґрунтуватися на Конституції та законах України.

У частині другій статті 3 Конституції передбачено, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. А ст. 59 – гарантує кожному право на професійну правничу допомогу.

Для надання такої допомоги діє адвокатура, якій гарантовано незалежність (ст. 131-2 Основного Закону). Тож будь-який вплив, перешкоджання, втручання у діяльність адвоката чи у функціонування адвокатури матиме негативні наслідки не тільки для адвокатів, але й для реалізації конституційного права особи на професійну правничу допомогу.

Наділення Вищої ради правосуддя, яка за своєю природою є конституційним органом державної влади та суддівського врядування, повноваженнями щодо надання згоди на затримання адвоката чи утримання його під вартою, буде суперечити принципу незалежності адвокатури.

Також адвокати зазначили, що НААУ підтримує ідею усунення випадків незаконного затримання та арешту адвокатів і уникнення свавілля представників правоохоронних органів у процесі таких процедур. Разом з тим, згоду на таке затримання чи арешт мають надавати органи адвокатського самоврядування, які є незалежними від впливу держави.

З огляду на викладене, у НААУ вважають за доцільне відправити проєкт Закону № 13453 на доопрацювання. (<https://unba.org.ua/news/10631-zgodu-na-aresht-advokativ-mayut-nadavati-organi-advokats-kogo-samovryaduvannya.html>). – 2025. – 12.08).

Відповідальність за порушення санкцій

Матеріал на сайті «Інститут законодавчих ідей»

Найближчим часом Верховна Рада України може ухвалити в цілому законопроект № 12406, який має стати ключовим кроком у зміцненні санкційної політики держави

Завдяки спільним зусиллям України та її партнерів, санкції стали ключовим інструментом тиску на агресора. Прийнятий у першому читанні законопроект №12406 створив основу для ефективного переслідування порушень санкцій та адаптації до Директиви ЄС 2024/1226. Вказаний законопроект є результатом річної роботи понад 10 державних органів та недержавного сектору. У випадку точкового доопрацювання в Парламенті, законопроект міг повною мірою врахувати вимоги нещодавно ухвалені Директиви ЄС та найкращі світові практики.

Однак у процесі доопрацювання до другого читання у документ були внесені правки, які значно знижують його ефективність і суперечать міжнародним зобов'язанням України (Детальніше – тут):

- **Встановлюється відповідальність лише за умисне невиконання чи перешкоджання виконанню санкцій, тоді як попередня редакція передбачала відповідальність і за необережні порушення санкцій (поправка № 26).**

Директива ЄС 2024/1226 у ч. 3 ст. 3 прямо визначає, що «Держави-члени забезпечують, щоб діяння, перелічені в підпункті (e) пункту 1 цієї статті, становили кримінальний злочин також у разі їх вчинення з серйозної недбалості», а у §4 преамбули зазначено «Певна поведінка повинна становити кримінальний злочин, навіть якщо вона здійснюється з серйозною недбалістю».

Таким чином, запропонований підхід прямо суперечитиме Директиві ЄС. Насамкінець, відсутність кримінальної відповідальності за необережні порушення санкцій значно ускладнить доказування та зроблять українське законодавство одним з найбільш слабких серед країн-партнерів. Адже необережність криміналізована в ФРН, Австрії, Швеції, Данії, Хорватії, Норвегії, Швейцарії, Литві.

- **Створюється «лазівка» для виводу активів підсанкційних осіб за допомогою адвокатів (поправка № 363).**

Пропонується доповнити Закон «винятком» з санкцій, який поширюватиметься на укладення та виконання договору про надання правової допомоги з особою, до якої застосовано санкцію, водночас порядок оплати таких послуг та методика обчислення розміру винагороди адвокатів буде встановлена на підзаконному рівні. Загалом, такі зміни є потрібними в контексті забезпечення права особи на професійну правничу допомогу, однак слід прямо передбачити, що «виняток» поширюється лише на послуги, які відповідають визначеному розміру винагороди. У випадку, якщо гонорар адвоката більший за цей розмір – це має кваліфікуватись як порушення санкції.

- **У поточній редакції законопроект не передбачає систему дозволів на винятки із санкцій, крім випадків правничої допомоги. Це суперечить підходу ЄС, США, Великої Британії та інших країн санкційної коаліції, де така система є стандартом. Відсутність дозволів:**

1. порушує вимоги *acquis* ЄС (про що зазначено в скрінінгових звітах),
2. створює ризики для прав людини (медицина, освіта, забезпечення побуту тощо),
3. загрожує репутації України та призводить до потенційних рішень ЄСПЛ не на її користь.

Наразі дозволи фактично видаються шляхом зміни санкцій (наприклад, кейс «Фрідом Фінанс Україна»). Прозора та врегульована процедура дозволить уникнути зловживань, зробить санкційну політику гнучкою, передбачуваною й узгодженою з інтересами безпеки та економіки.

Частково вирішити це питання могло б врахування поправок № 405, 407, 408, які виключають відповідальність за обхід санкцій за умови отримання дозволу. Однак Комітет відхилив ці поправки.

У зв'язку з викладеним, українські громадські організації закликають Верховну Раду України в межах постатейного голосування не підтримувати поправки № 26 та № 363, врахувати поправки № 405, 407, 408 до законопроекту № 12406, задля зміцнення державної санкційної політики, її відповідності підходам ЄС та збільшення тиску на пособників агресії! (https://izi.institute/news/Ukrainian_CSOs_call_for_further_revision_of_Draft_Law_12406/). – 2025. – 19.08).

Притягнення до відповідальності за правопорушення у сфері безпеки на автомобільному транспорті

Матеріал на сайті «Юридична практика»

Про автора: Галина Чернякіна, адвокат АО «Barristers»

Законопроект № 13614: чи стане система адмінстягнень у сфері безпеки на транспорті справедливішою?

Уряд зареєстрував у парламенті проект змін до адміністративного законодавства – законопроект № 13614 «Про внесення змін до статті 300-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення».

На думку авторів, вказаний законопроект забезпечить досягнення мети застосування адміністративного стягнення, невідворотності покарання за адміністративні правопорушення у сфері безпеки на автомобільному транспорті, реалізацію критерію розумності строків, визначених в Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП).

Однак чи є пропоновані зміни суттєвими і чи дійсно вказана стаття потребує перегляду?

Сплата штрафу відповідно до діючих норм

Відповідно до статті 307 КУпАП штраф має бути сплачений порушником не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, крім випадків, передбачених статтями 3001, 3002 цього Кодексу, а в разі оскарження такої постанови – не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги без задоволення.

Таким чином, законодавець визначає для статей 3001, 3002 КУпАП спеціальний порядок сплати штрафів.

Так, відповідно до змісту частини 1 статті 3002 Кодексу України про адміністративні правопорушення у разі сплати особами, зазначеними у статті 143 КУпАП, штрафу протягом 10 днів з дня набрання законної сили постановою про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу за правопорушення у сфері безпеки на автомобільному транспорті (постанова) така постанова вважається виконаною.

Отже, законодавець закріпив коротші строки для добровільної сплати штрафів за постановами, винесеними за правопорушення у сфері безпеки на автомобільному транспорті.

Разом з тим, відповідно до статті 291 Кодексу України про адміністративне правопорушення така постанова набирає законної сили після її вручення особі або отримання поштового повідомлення про вручення, або про відмову в її отриманні, або повернення поштового відправлення з позначкою про невручення.

Таким чином, враховуючи зазначені у ч.1 ст. 3002 КУпАП, 10 днів, правопорушник має вкрай короткий строк для сплати штрафу за постановою, що часто тягне за собою випадки незначного прострочення такої сплати, що відповідно до статті 307 Кодексу України про адміністративні правопорушення має наслідком стягнення вже подвійного розміру штрафу, зазначеного у постанові, що в свою чергу, збільшує кількість постанов, що оскаржуються.

Оскарження постанов логічно тягне за собою збільшення навантаження на суди.

Крім того, частиною 2 статті 3002 КУпАП передбачено, що у разі несплати особами, зазначеними у статті 143 КУпАП, штрафу протягом 10 днів така постанова підлягає примусовому виконанню протягом 30 днів з дня набрання нею законної сили.

Водночас відповідно до змісту частини 1 статті 12 Закону України «Про виконавче провадження» виконавчі документи, за якими стягувачем є держава або державний орган, можуть бути пред'явлені до примусового виконання протягом трьох місяців.

Таким чином, КУпАП також закріпив значно коротші строки для пред'явлення до виконання саме постанов у сфері безпеки на автомобільному транспорті в порівнянні із іншими виконавчими документами, що ускладнює забезпечення виконання таких постанов.

Пропоновані зміни

Проектом Закону пропонується внести такі зміни:

- в частині 1 статті 3002 КУпАП – щодо збільшення строків для сплати штрафу за постановою про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сфері безпеки на автомобільному транспорті – збільшити строк добровільної сплати штрафу, передбаченого постановою, з 10 днів до 15 днів;
- в ч. 2 ст. 3002 КУпАП – щодо збільшення строків для примусового виконання постанови про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сфері безпеки на автомобільному транспорті – продовжити строк для примусового виконання постанови – з 30 днів до періоду, узгодженого з законом України «Про виконавче провадження», де строк становить три місяці.

Висновки

Нові правила зменшать кількість випадків подвоєного штрафу через несуттєві запізнення, розвантажать суди та забезпечать справедливість покарання.

Крім того, це дасть змогу врахувати ситуації, коли постанова про штраф надходить адресату із запізненням, і той фізично не встигає оплатити його вчасно. (<https://pravo.ua/zakonoproiekt-13614-chy-stane-systema-administiahnen-u-sferi-bezpeky-na-transporti-spravedlyvishoiu/>). – 2025. – 28.08).

ЕКОНОМІЧНА ТА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА

Державна реєстрація нерухомості, бізнесу та громадських організацій *

Матеріал на сайті «Юридична Газета online»

Про автора: Андрій Климосюк, к.ю.н., керівник проєктів «Інституту законодавчих ідей»

Реєстраційні дії та санкції: які лазівки пропонує законопроект № 13606?

Кабмін хоче змінити правила державної реєстрації нерухомості, бізнесу та громадських організацій. Зареєстрований 7 серпня законопроект № 13606 пропонує низку змін у сфері вчинення реєстраційних дій, зокрема на підставі судових рішень.

Однак у контексті потенційного впливу на реалізацію санкційної політики законопроект № 13606 несе суттєві загрози національній безпеці та суперечить підходам, що застосовуються в ЄС (юридичний аналіз – тут).

Чинна заборона та її обхід

* Матеріал друкується зі скороченнями, повний текст – за посиланням, що надається в кінці повідомлення.

Відповідно до чинного законодавства, застосування санкцій є безальтернативною підставою для відмови у проведенні реєстраційних дій. Це слугує запобіжником, який не дозволяє переоформити або вивести з поля зору держави заблоковані активи. Хоча такі випадки трапляються нечасто, саме недобросовісні нотаріуси та реєстратори нерідко стають інструментом порушення санкцій і розблокування значних активів підсанкційних осіб.

Показовим є випадок щодо бенефіціарів групи видобувних компаній Юнігран. На початку 2024 року вчинено реєстраційні дії щодо зміни двох підсанкційних бенефіціарів цієї групи, а саме: Е. Калпи та І. Наумця, на непідсанкційну особу. Після чого Держгеонадра видала Наказ про поновлення всіх спецдозволів юридичних осіб групи Юнігран. Проте надалі Міністерство юстиції анулювало відповідні реєстраційні дії та повернуло статус бенефіціарних власників Калпі та Наумцю, що й завадило вчиненню подальших дій в порушення застосованих санкцій (більше прикладів тут).

Щоб запобігти таким випадкам і усунути десятирічну прогалину у відсутності персональної відповідальності за порушення чи обхід санкцій, було зареєстровано законопроект № 12406. Він передбачає запровадження кримінальної відповідальності за вчинення таких дій.

Попри задекларований державою курс на посилення ефективності санкцій, окремі законодавчі ініціативи рухаються у протилежному напрямку, створюючи додаткові лазівки для виведення активів підсанкційних осіб. До таких належить й законопроект № 13606.

Нововведення, що створюють загрозу

Зокрема, законопроект № 13606 передбачає зміну чинної заборони на проведення реєстраційних дій щодо підсанкційних осіб чи їхніх активів. Для цього передбачено внесення змін до законів «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» та «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень».

Фактично законопроект пропонує зробити виняток із заборони на реєстраційні дії: якщо є рішення суду про перереєстрацію, воно матиме пріоритет над санкціями. Це відкриває можливість перереєструвати нерухомість чи бізнес на підставі судового рішення (крім мирової угоди, затвердженої ухвалою суду).

Навіть у разі позитивного рішення суду реєстратори навряд чи погодилися б провести такі дії через пряму заборону Закону. Натомість після ухвалення й набрання чинності законопроектом № 13606, їх можна буде здійснити на підставі судового рішення.

Безперечно, виконання судових рішень є необхідним, адже це впливає з принципу верховенства права та ч. 1 ст. 129-1 Конституції України, яка передбачає обов'язковість їх виконання. Однак запровадження такого винятку без комплексних змін не лише створює загрози національній безпеці та підриває ефективність санкційної політики, а й суперечить підходам ЄС. Це, своєю чергою, негативно позначиться на гармонізації законодавства в межах євроінтеграційних зусиль України.

Що про це каже європейський досвід?

Європейські правила у цьому питанні чіткіші. Згідно з Регламентом Ради ЄС № 269/2014, розблокувати активи на виконання судового рішення можна лише за рішенням компетентного органу і за умови дотримання низки чітко визначених вимог. Аналогічний підхід діє й у країнах-партнерах: наприклад, у Великій Британії для виконання такого рішення потрібно отримати спеціальний дозвіл. Тобто у світі діє принцип: активи підсанкційної особи не можна «розморозити» автоматично лише на підставі судового рішення, оскільки потрібен спеціальний дозвіл.

Отже, пропозиції законопроекту № 13606 без врегулювання питання надання спеціальних дозволів йдуть у протилежному напрямку від практики ЄС, створюючи нові лазівки для виведення активів підсанкційних осіб з поля зору держави.

Шлях розв'язання проблеми

Українське законодавство потребує механізму надання спеціальних дозволів на дії, заборонені санкціями, який охоплював би й випадки виконання судових рішень. Останній скринінг щодо узгодження законодавства з *acquis* ЄС у сфері обмежувальних заходів (Кластер 6) прямо вказує на відсутність такої системи як на ключовий недолік. Потреба в ній особливо загострилася під час запровадження кримінальної відповідальності за порушення санкцій.

Законопроект № 12406, ухвалений за основу у першому читанні, закладає міцний фундамент для удосконалення санкційної політики та створює правові інструменти для ефективної протидії порушенням санкцій. Документ розроблявся понад рік у межах міжвідомчої робочої групи, яку співкоординували Інститут законодавчих ідей та Міністерство юстиції за участі представників понад десяти державних органів. За умови точкового доопрацювання він зможе врахувати вимоги нещодавно ухвалені Директиви ЄС та найкращі світові практики. Наразі він готується до голосування у другому читанні.

Водночас законопроект № 13606 у нинішній редакції створює потенційні ризики для національної безпеки, адже пропонує винятки з чинної заборони на реєстраційні дії щодо підсанкційних осіб. Його ухвалення без попереднього запровадження системи спеціальних дозволів на дії, заборонені санкціями (включно з виконанням судових рішень), може нівелювати позитивний ефект від реформ, закладених у законопроекті № 12406.

Саме тому необхідно діяти системно. Спершу ухвалити доопрацьований № 12406 із закріпленням механізму спеціальних дозволів, а вже потім інтегрувати цю систему до нових правил проведення реєстраційних дій. Лише комплексний підхід дозволить забезпечити баланс між дотриманням принципу верховенства права та забезпеченням національної безпеки України. (<https://yur-gazeta.com/publications/practice/neruhomist-ta-budivnictvo/reestraciyni-diyi-ta-sankciyi-yaki-lazivki-proponue-zakonoprojekt-13606.html>). – 2025. – 20.08).

Підтримка підприємств оборонно-промислового комплексу

Матеріал на сайті «Національна асоціація адвокатів України»

Зуваження та пропозиції Національної асоціації адвокатів України до проекту Закону про внесення зміни до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України щодо підтримки підприємств оборонно-промислового комплексу (реєстр. № 13422-1 від 04.07.2025)

Національна асоціація адвокатів України (далі – НААУ) опрацювала проект Закону про внесення зміни до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України щодо підтримки підприємств оборонно-промислового комплексу (реєстр. № 13422-1 від 04.07.2025) (далі – проект Закону), прийнятий за основу 16.07.2025.

За результатами опрацювання проекту Закону НААУ вважає за доцільне висловити таку позицію.

Відповідно до пояснювальної записки проект Закону розроблений з метою підтримки та стимулювання розвитку підприємств оборонно-промислового комплексу (далі – ОПК) шляхом створення умов для релокації таких підприємств, у зв'язку із чим пропонується доповнити розділ VI Бюджетного кодексу України (далі – БКУ) новим пунктом 63, у якому визначити особливості зарахування у 2026 – 2028 роках до бюджетів місцевого самоврядування ПДФО, що сплачується (перераховується) податковими агентами – юридичними особами (їх філіями, відділеннями, іншими відокремленими підрозділами), включеними у встановленому порядку до Переліку

підприємств ОПК. У проєкті Закону пропонується зробити на 2026 – 2028 рр. виняток з п.п. 1 та 1-1 ч. 1 ст. 64 БКУ та встановити, що у цей період 50 % ПДФО, що сплачується (перераховується) вказаними платниками податку зараховується до спеціального фонду бюджету територіальної громади, територію якої обрано для релокації, і спрямовується на створення інфраструктури та підтримку релокації підприємств ОПК (за загальним правилом ці кошти належать до доходів загального фонду бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад і бюджету м. Києва).

Також у проєкті Закону пропонується для таких громад не враховувати при здійсненні горизонтального вирівнювання податкоспроможності бюджету територіальної громади, територію якої обрано для релокації, та бюджету територіальної громади, з території якої має відбутися релокація таких підприємств, надходження до спеціального фонду відповідного бюджету у розмірі 50 % ПДФО, що сплачується відповідними підприємствами ОПК.

1. Загальний контекст

Слід зазначити, що цей законопроєкт доцільно розглядати у комплексі з низкою інших законодавчих ініціатив, які передбачають встановлення особливого правового регулювання питань з підтримки підприємств ОПК, та які передбачають зміни до Податкового кодексу України (законопроєкт реєстр. № 13420), Митного кодексу України (законопроєкт реєстр. № 13421) та інших. Це має істотне значення, тому що саме у законопроєкті (реєстр. № 13420) передбачено запровадження Переліку підприємств ОПК та порядку включення/виключення з нього відповідних підприємств, порядок релокації таких підприємств, із запровадженням яких пов'язані зміни у розподілі ПДФО у цьому випадку. Таким чином, прийняття та введення у дію закону, предмет правового регулювання якого охоплюється проєктом № 13422-1, без одночасного розгляду та ухвалення згаданих вище законопроєктів не матиме юридичного змісту через неможливість реалізації його приписів.

2. Щодо змісту проєкту Закону № 13422-1

У проєкті Закону пропонується змінити загальне правило щодо розподілу частки ПДФО (60 % від загальної суми податку), яка зараховується до загального фонду бюджетів територіальних громад за місцем реєстрації юридичної особи – податкового агента. Зокрема, передбачено, що частина цих коштів (50 % від суми, що має зараховуватися до місцевого бюджету, тобто 30 % від загальної суми податку) як виключення у період з 2026 до 2028 року зараховується до спеціального фонду бюджету територіальної громади, територію якої обрано для релокації, і спрямовується на створення інфраструктури та підтримку релокації підприємств ОПК. Додатково передбачається, що як виняток з положень п. 2 ч. 1 ст. 99 БКУ такі надходження податку на доходи фізичних осіб не враховуються при здійсненні горизонтального вирівнювання податкоспроможності бюджету територіальної громади, територію якої обрано для релокації, та бюджету територіальної громади, з території якої має відбутися релокація підприємства ОПК.

У частині розподілу ПДФО, хоча загалом підтримується ідея можливості стимулювання підприємств ОПК, викликають зауваження питання процедурного характеру, які можуть впливати на прогнозування та виконання місцевих бюджетів, оскільки наслідок у вигляді розподілу ПДФО релокованих підприємств відповідної спеціалізації буде прямо залежати від того, коли, у якому порядку та у який спосіб відповідні підприємства вносяться у Перелік підприємств ОПК. Як зазначалося у розділі 1 цього висновку, питання ведення Переліку планується регулювати за правилами, що визначені законопроєктом (реєстр. № 13420). Згідно із цим проєктом значна частина повноважень щодо включення підприємств до переліку або виключення з нього буде передана начальникам обласних військових адміністрацій, і законопроєкт не містить чітких умов щодо включення чи виключення підприємств до/з Переліку у прив'язці до бюджетного періоду, визначеного БКУ. Це не відповідає принципу юридичної визначеності та, на думку НААУ, створює ризики розбалансування бюджетної системи України (у частині наповнення

та виконання місцевих бюджетів). Непередбачуване (непрогнозоване) вилучення 50 % ПДФО підприємств ОПК, зареєстрованих на території відповідної територіальної громади, за рахунок якого у відповідному бюджеті можуть бути передбачені видатки на захищені статті загального фонду місцевого бюджету, потребуватиме ургентного пошуку компенсаційних механізмів таких втрат. Відповідно до ч. 3 ст. 142 Конституції України, зважаючи на те, що такі втрати будуть обумовлені рішеннями держави, зобов'язання з компенсації відповідних втрат виникають саме у держави. Але проєкт Закону таких механізмів не передбачає.

Також відсутня правова визначеність і щодо того, яким чином мають використовуватися кошти від 50 % ПДФО, що підлягатимуть зарахуванню до спеціального фонду територіальної громади, до якої буде релоковане підприємство. Це може створити проблему для всіх сторін, залучених до процесу, – територіальних громад та їх місцевих фінансових органів, органів Казначейства України та безпосередньо самих підприємств ОПК, на користь яких мають витрачатися відповідні кошти. Зважаючи, що згідно з приписами БКУ кошти таких спеціальних фондів передбачають спеціальний порядок їх використання, без визначення додаткових умов для цього конкретного випадку, можуть виникати складнощі з реалізацією проєктів, які мають реалізуватися за рахунок таких надходжень (необхідність дофінансування видатків та підтримку чи створення інфраструктури з інших джерел, незавершення робіт до кінця відповідного бюджетного року тощо). Також не до кінця зрозумілий правовий режим майна – інфраструктури, а також інших об'єктів майнових та/або немайнових прав, які виникатимуть (створюватимуться, модернізуватимуться тощо) за рахунок відповідних коштів спеціального фонду.

Неврахування відповідних коштів при здійсненні горизонтального вирівнювання податкоспроможності бюджету територіальної громади, територію якої обрано для релокації, та бюджету територіальної громади, з території якої має відбутися релокація підприємства ОПК, у запропонованій моделі виглядає достатньо логічним та відповідає змісту регульованих законопроєктом правовідносин. Однак відсутність правової визначеності щодо часових рамок всередині бюджетного періоду, у якому виникатиме необхідність коригування дотації вирівнювання, порядку інформування уповноважених органів про виникнення підстав для застосування цього інструменту також створює певні проблеми та не сприятиме стійкому бюджетному плануванню усієї бюджетної системи України.

Також слід звернути увагу, що 16.06.2025 Україна підписала з Міжнародним валютним фондом Меморандум про економічну та фінансову політику, у якому зобов'язалася докладати зусиль до підсилення стабільності та збалансованості бюджетної системи України та вказала про своє розуміння того, що визначення цільового призначення доходів, у тому числі через спеціальні фонди, тягне за собою серйозні ризики для прозорості та підвищує складність, що може мати непередбачувані наслідки для бюджетного планування та виконання бюджету (абз. 8 п. 33 Меморандуму). Із цією метою Україна зобов'язалася уникати будь-яких змін до БКУ, які призведуть до додаткового визначення цільового призначення надходжень, у тому числі шляхом створення нових спеціальних фондів та/або передачі існуючих доходів загального фонду до новостворених спеціальних фондів.

Хоча питання, порушені у проєкті Закону, прямо стосуються питань введення в дію або внесення змін до законодавства про місцеві бюджети та міжбюджетні відносини, за наявною у НААУ інформацією, на момент підготовки цього висновку представники асоціацій ОМС із всеукраїнським статусом до консультацій із цього питання не долучалися і їхня позиція не була досліджена та урахована авторами законопроєкту чи головним комітетом Парламенту.

НААУ підтримує зусилля Парламенту України щодо створення додаткових стимулів для підтримки оборонно-промислового комплексу України, розуміє важливість цього завдання з урахуванням особливостей воєнного стану та поствоєнного періоду, однак звертає увагу на те, що у цих умовах не менш важливо забезпечити загальний баланс бюджетної системи України та

прогнозованість як надходжень, так і видатків місцевого самоврядування, а також зобов'язань з розроблення та впровадження чітких, прозорих і дієвих умов для забезпечення відповідної підтримки ОПК за рахунок відповідних коштів новостворених спеціальних фондів. Із цих міркувань вбачається доцільним провести додаткові консультації з місцевим самоврядуванням (зокрема – через асоціації ОМС із всеукраїнським статусом) для пошуку більш збалансованих рішень, які б сприяли збереженню стабільності та юридичної визначеності на всіх рівнях публічного врядування та сигналізували про дотримання Україною зобов'язань перед нашими міжнародними партнерами.

НААУ підтверджує готовність долучитися до доопрацювання проєкту Закону під час підготовки до другого читання у межах питань, що пов'язані із правовим регулюванням діяльності місцевого самоврядування. (https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/ZP13422_1.pdf). – 2025. – 15.08).

Вчинення реєстраційних дій щодо підсанкційних осіб

Матеріал на сайті «Інститут законодавчих ідей»

Про автора: Андрій Климосюк, керівник проєктів Інституту законодавчих ідей, Оксана Гузій, юристка-аналітикиня Інституту законодавчих ідей, Микола Рубашенко, юрист-аналітик Інституту законодавчих ідей

Аналітична записка щодо законопроєкту № 13606 в контексті можливості вчинення реєстраційних дій щодо підсанкційних осіб

Зміст

7 серпня 2025 року, КМУ ініціював реєстрацію законопроєкту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сферах державної реєстрації з метою забезпечення публічно-правового інтересу» (№ 13606). Відповідно до пояснювальної записки, *метою проєкту є підвищення рівня доступності, прозорості та оперативності реєстраційних процесів, захисту їх від можливих зловживань*.

Водночас аналіз законопроєкту в частині можливого впливу на реалізацію санкційної політики виявив суттєві загрози для національної безпеки та невідповідність підходам, застосовним в ЄС.

Зокрема, у законопроєкті пропонується внести зміни до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» та Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та фактично дозволити державну реєстрацію на підставі судового рішення (крім мирової угоди, затвердженої ухвалою суду), незважаючи на застосовані санкції.

Наразі встановлення факту застосування санкцій відповідно до Закону України «Про санкції», які унеможливають проведення державної реєстрації прав є підставою для відмови у державній реєстрації. Таке правило спрямоване на забезпечення неухильного дотримання застосованих санкційних обмежень та унеможливлення перереєстрації та подальшого виведення заблокованих активів. Водночас законопроєктом пропонується доповнити відповідні положення винятком – «крім проведення державної реєстрації прав на підставі судового рішення (крім мирової угоди, затвердженої ухвалою суду)». Таким чином, у випадку ухвалення законопроєкту, судові рішення будуть мати переважне значення над застосованими, відповідно до Указу Президента, санкціями. Стане можливим, наприклад, перереєструвати нерухомість чи права на юридичну особу на підставі рішення районного суду у цивільній справі.

Такі нововведення не лише створюють загрози національній безпеці та підривають ефективність санкційної політики, а й не узгоджуються з підходами ЄС, що негативно вплине на гармонізацію законодавства в межах євроінтеграційних зусиль України та її уряду.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 5 Регламенту Ради ЄС «Щодо обмежувальних заходів стосовно дій, що підривають або загрожують територіальній цілісності, суверенітету та незалежності України» (№ 269/2014 від 17 березня 2014 року), розблокування активів на виконання рішення суду можливе лише на підставі рішення компетентного органу та лише за умови дотримання чітких вимог.

Крім цього, така практика не характерна і для законодавчого регулювання санкцій у інших країнах-партнерах. До прикладу, у Великій Британії також необхідно отримати спеціальний дозвіл для виконання судового рішення. Така підстава передбачена п. 5 ч. 1 додатку 5 **The Russia (Sanctions) (EU Exit) Regulations 2019**.

Таким чином, законодавство країн-партнерів дотримується підходу, за яким розблокування активів підсанкційної особи не може відбуватись на підставі судового рішення автоматично, для цього діє механізм надання дозволів (ліцензування).

Слід також врахувати, що пропозиції законопроекту № 13606 не узгоджуються з метою законопроекту № 12406 (про криміналізацію порушення та обходу санкцій), який наразі готується до прийняття у другому читанні, адже створюють додаткові лазівки для порушення санкційних обмежень.

Інститут законодавчих ідей, як співавтор законопроекту № 12406, продовжує наголошувати на необхідності запровадження в Україні механізму надання дозволів на вчинення дій, заборонених санкцією, що охоплюватиме зокрема й можливість виконання судових рішень. Такий механізм дозволить виконати одну з євроінтеграційних вимог, зробити санкційну політику гнучкою, мінімізує ризики порушення прав людини, зробить санкційну політику більш прозорою, а також наблизить українське законодавство до найкращих міжнародних стандартів.

Враховуючи викладене, Аналітичний центр «Інститут законодавчих ідей» рекомендує не підтримувати прийняття законопроекту № 13606 у запропонованій редакції та закликає до необхідності подальшого удосконалення санкційної політики, зокрема у частині запровадження механізму надання дозволів на вчинення дій, заборонених санкцією. (https://izi.institute/analysts/Analytical_note_on_draft_law_13606_in_the_context_of_the_possibility_of_performing_registration_actions_in_relation_to_persons_subject_to_sanctions/). -2025. – 11.08).

Ринок лікарських засобів

Матеріал на сайті «Європейська Бізнес Асоціація»

Нові правки до законопроекту № 13420 загрожують дефіцитом ліків і здоров'ю пацієнтів, – ЕВА

Європейська Бізнес Асоціація попереджає, що запропоновані правки до законопроекту № 13420 можуть залишити українців без доступу до багатьох життєво важливих препаратів та зірвати роботу державних програм забезпечення ліками.

Згідно з інформацією, отриманою в робочому порядку, правки надійшли до профільного Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики в рамках роботи над проектом Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та

інших законів України щодо підтримки підприємств оборонно-промислового комплексу» № 13420 від 25 червня 2025 року.

Зокрема, пропонується внести зміни до частини 14 статті 9-1 та частини 2 статті 17 Закону України «Про лікарські засоби» №123/96-ВР від 4 квітня 1996 року.

Насамперед необхідно відмітити, що суть вказаної поправки не відповідає меті законопроекту, оскільки передбачає регулювання ринку лікарських засобів, а не направлена на підтримку підприємств оборонно-промислового комплексу. Зважаючи на суттєвий вплив на систему охорони здоров'я України, на переконання представників Асоціації, будь-які зміни до Закону №123/96-ВР мають розглядатися в рамках профільного Комітету ВРУ з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування.

Ключові ризики:

- **Дефіцит ліків** через обов'язковий державний лабораторний контроль усіх партій лікарських засобів, що ввозяться в Україну без винятків за походженням. Запровадження обов'язкового державного лабораторного аналізу кожної серії ліків, навіть тих, що вже пройшли контроль у країнах ЄС, є кроком назад та створює прецедент недовіри до ЄС і країн, які мають суворі регуляторні органи і системи, до яких ми рухаємось і приклад яких ми наслідуюмо. Окрім того, Україна не має на це наявних ресурсів.

- **Підрив прозорості закупівель** через автоматичну заміну препаратів без конкурсу та погодження сторін. Пропозиція дозволяти постачальникам автоматично замінювати товар без конкурентної процедури суперечить законодавству у сфері публічних закупівель. Така практика відкриває простір для зловживань, зменшує конкуренцію та підриває довіру до процедур.

- **Клінічні ризики** для пацієнтів через пропозицію замінити препарати у підписаних договорах на «еквівалентні» – навіть якщо вони незареєстровані чи завезені паралельним імпортом. Зведення «еквівалентності» лише до назви, дозування та форми випуску ігнорує інші критично важливі параметри. Це може призвести до того, що «еквівалентними» визнаватимуться препарати з істотними відмінностями, що є небезпечним для пацієнтів із вузьким терапевтичним діапазоном.

Поеднання цих змін створює реальну загрозу перебоїв у постачанні, зростання цін, зменшення конкуренції та зниження зацікавленості міжнародних виробників працювати в Україні. Для пацієнтів це означає ризик переривання лікування, а для держави – послаблення стійкості системи охорони здоров'я в умовах війни.

Європейська Бізнес Асоціація закликає народних депутатів не підтримувати ці правки та розглядати будь-які зміни до законодавства у сфері охорони здоров'я лише після обговорення у профільному парламентському комітеті. (<https://eba.com.ua/novi-pravky-do-zakonoprojektu-13420-zagrozhuyut-defitsytom-likiv-i-zdorov-yu-patsiyentiv-eva/>). – 2025. – 12.08).

ГАЛУЗЕВА ПОЛІТИКА

Правовий статус іноземців та осіб без громадянства

Матеріал на сайті «Українська Гельсінська спілка з прав людини»

УГСПЛ приєднується до заяви громадських організацій щодо проекту Закону України № 13071 «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»

Термінова заява організацій громадянського суспільства щодо проекту Закону України № 13071 «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» щодо скасування візових

вимог для іноземців та осіб без громадянства, які є гуманітарними працівниками та волонтерами на період дії воєнного стану.

Ми, представники організацій громадянського суспільства України та міжнародних неурядових організацій, висловлюємо глибоке занепокоєння редакцією законопроекту № 13071 до другого читання, підготовленою Комітетом Верховної Ради України з питань прав людини, який незабаром може бути розглянуто парламентом.

15 травня 2025 року народні депутати одноголосно підтримали законопроект № 13071 у першому читанні, в редакції, яку підтримав і Президент України та громадянське суспільство. Саме представники організацій громадянського суспільства були ініціаторами змін до законодавства для полегшення візових вимог для іноземних гуманітарних працівників і волонтерів під час воєнного стану. У середовищі міжнародних партнерів законопроект також отримав схвальні відгуки.

Основні рішення, які пропонувалися в первинній редакції законопроекту № 13071:

- спрощення порядку отримання посвідки на тимчасове проживання для іноземних волонтерів та працівників відокремлених підрозділів іноземних неурядових організацій. Ці зміни мали б спростити залучення до діяльності в Україні осіб, які є громадянами країн, з якими Україна має безвіз та які не потребують наявності «волонтерської» візи Д, як підстави для в'їзду на територію України. Тож необхідність отримання довгострокової візи лише для посвідки на тимчасове проживання – невиправдана організаційно (потрібно повертатися в країну походження та оформляти візу) й досить вартісна (від 65 дол. США) бюрократична формальність.
- врегулювання питання перебування в Україні іноземців, які в'їхали на умовах безвізу, але протермінували дозволений термін перебування (90 днів в межах 180 днів).

Однак, оновлена до другого читання редакція законопроекту містить зміни, які нівелюють ці ключові рішення та створюють ризики для подальшого розвитку волонтерського руху в Україні.

Організації громадянського суспільства та експертне середовище, автори законопроекту не були долучені Комітетом ВРУ з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин до напрацювання редакції до другого читання.

Після оприлюднення тексту до другого читання, автори та експертне середовище повідомили Комітет про зміни, які нівелюють мету та ключові положення суспільно погодженого тексту в першій редакції.

Основні проблемні положення тексту законопроекту № 13071 до другого читання:

1. Поширення дії закону на «акредитовані представництва іноземних держав»

У редакції до другого читання з'являється категорія «акредитовані представництва іноземних держав». Поява такого суб'єкта у законопроекті за аналогією до переліку, наведеного в ЗУ «Про гуманітарну допомогу» для отримувачів гуманітарної допомоги фактично створює правову колізію, оскільки питання міграційного статусу дипломатичних працівників належить до сфери регулювання міжнародними договорами та конвенціями, ратифікованими Україною. Включення такої категорії осіб до законопроекту є недоцільним та потенційно проблемним, таким, що несе ризики ускладнень в роботі дипломатичних установ.

2. Невизначеність у переліку організацій, що можуть залучати гуманітарних працівників

Пропоноване формулювання неузгоджене з іншими законами та створить суттєві проблеми у застосуванні таких норм на практиці, особливо у контексті іноземних працівників міжнародних та іноземних благодійних організацій в Україні. Поняття наведене законопроектом «акредитовані представництва іноземних гуманітарних організацій в Україні» не має визначення у законодавстві та без його розширення фактично унеможливило застосування запропонованого спрощення

візових вимог до численних гуманітарних працівників іноземних неурядових (благодійних) організацій, задіяних до гуманітарного реагування в Україні. Таким чином, фактично таке формулювання нівелює завдання законопроекту щодо спрощення гуманітарного доступу та доступу гуманітарних працівників в Україну.

3. Обмеження за громадянством та затримка через додаткові урядові процедури

У редакції до 2-го читання пропонується формулювання: «...крім громадян держав, перелік яких визначається з урахуванням інтересів національної безпеки України у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку, а також осіб без громадянства, які постійно проживають у таких державах».

Відзначимо, що додатковим ризиком є затримка процесу імплементації закону – через необхідність розробки та затвердження зазначених переліків. Оскільки за відведені законопроектом 3 місяці уряд може не встигнути розробити та ухвалити відповідний акт. Однак, безпекові виклики теж мають бути враховані. Тому, необхідність впровадження порядку визначення та переліку країн, громадяни яких зможуть скористатися нормою, можуть залишатися на розсуд правоохоронних органів. Єдине застереження: необхідно забезпечити своєчасну розробку відповідних документів, з долученням компетентних організацій громадянського суспільства.

4. Скорочення строку дії закону

У другому читанні пропонується скоротити дію закону до шести місяців після завершення воєнного стану (проти одного року у першому читанні).

Потреби у гуманітарній допомозі не зникають із завершенням воєнного стану. Після війни має розпочатися активна фаза відновлення, яка включає гуманітарні компоненти (розмінування, відновлення житла, водопостачання, психосоціальна підтримка, допомога ветеранам тощо).

5. Гальмування процесів євроінтеграції

Робота над спрощенням умов для довгострокового перебування в Україні волонтерів-іноземців та іноземних працівників гуманітарних неурядових організацій передбачена в рамках Дорожньої карти з питань функціонування демократичних інституцій щодо вступу до ЄС. Тож законопроект № 13071 за своєю сутністю є євроінтеграційним, що підкреслює необхідність максимально інклюзивного процесу його ухвалення з необхідними консультаціями з представниками громадянського суспільства та міжнародними партнерами.

Заклики громадянського суспільства:

1. Закликаємо Комітет ВРУ з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин доопрацювати законопроект № 13071 із залученням авторів та експертної спільноти й зберегти його початкову мету – сприяти діяльності гуманітарних працівників і волонтерів.

2. Закликаємо народних депутатів України підтримати законопроект № 13071 тільки після доопрацювання формулювань, які створюють невизначеність щодо його застосування та недоцільно поширюють дію закону на працівників представництв іноземних держав.

3. Закликаємо Президента України ветоувати закон у разі ухвалення законопроекту №13071 без необхідних доопрацювань та уточнень щодо поширення дії закону на «акредитовані представництва іноземних держав» та переліку організацій, що можуть залучати гуманітарних працівників зі спрощеним візових вимог.

Разом з тим зазначаємо про готовність брати участь у робочих групах, нарадах та інших форматах співпраці, щоб разом розвивати правове середовище, сприятливе для волонтерства та гуманітарної діяльності в Україні. (<https://www.helsinki.org.ua/articles/uhspl-priednuietsia-do-zaiavy-hromadskykh-orhanizatsiy-shchodo-proiektu-zakonu-ukrainy-13071-pro-pravovyy-status-inozemtsiv-ta-osib-bez-hromadianstva/>). – 2025. – 20.08).

ДОСЛІДНИЦЬКА СЛУЖБА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА НБУВ

**ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ:
ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ
/ моніторинг інформаційного поля /**

№ 8 (серпень 2025)

Укладачі:

Н. Іванова (відповідальна за випуск),
О. Гаранін, О. Карашук, С. Юхно.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.